

Mirko Relac
Fakultet za fizičku kulturu Zagreb

Primljeno: 2. 11. 1981.

**EKONOMSKE I PREVENTIVNO ZDRAVSTVENE
VRIJEDNOSTI SPORTSKE REKREACIJE U
TURIZMU ***

SAŽETAK

Referat sumira znanstveno-istraživačke radove vezane uz problematiku uklapanja sportsko-rekreativnih sadržaja u turističku ponudu. Analizirana je ekonomska vrijednost takvih sadržaja, sadržaji i oblici rada, te organizacija rada u turističkim sportsko-rekreativnim centrima.

Fenomen turizma u današnjem smislu pojavio se onog časa kada je prosječan čovjek zahvaljujući svom društvenom, ekonomskom i kulturnom položaju bio u mogućnosti da dio svog vremena provede izvan sredine u kojoj živi i radi. Nova je sredina u počecima razvoja turizma zadovoljavala zahtjeve gostiju, koji su se sastojali u osiguranju odgovarajućeg smještaja i prehrane.

Turizam je u svojoj osnovi dio privrede koji uz ostalo omogućuje svojim gostima odmor, donosno restituciju psihičkih i fizičkih sposobnosti, što ima neprocjenjivu vrijednost kako za pojedinca, tako i za zajednicu. Iz aspekta obnove radom narušenih sposobnosti organizma turizam se bazira na fondu vremena izvan obaveza, tzv. slobodnog vremena u toku dana, na kraju sedmice, tokom odgovarajućih prazničnih dana, te u toku jednokratnog ili višekratnih redovnih ili dopunskih godišnjih odmora.

Upravo ovaj fond slobodnog vremena u suvremenom je svijetu predmet intenzivnih multidisciplinarnih istraživanja. S aspekta zdravlja i radne sposobnosti, u čijoj se pozadini nalazi dubok humanistički, socijalni i ekonomski smisao, bitno je iznalaženje najefikasnijih oblika i metoda odumiranja. Bogata su nas iskustva i znanstveni radovi doveli do spoznaje da smišljeno ispunjenje slobodnog vremena odgovarajućim sadržajima, poselno onima koji zahtijevaju tjelesnu aktivnost, predstavlja najefikasniji put oporavka organizma.

Sve više pojedinaca i društvenih struktura akceptira spoznaje o potrebi aktivnih odmora i traži mogućnosti za njihovo sprovođenje. Hotelsko-turistička poduzeća sa svojim sportsko-rekreativnim kompleksima ili pak samostalni turistički sportsko-rekreativni centri idealna su materijalna baza koja se sa svojim objektima i kadrovima pojavljuje kao nosilac ove specifične turističke ponude. Do prije nekoliko godina znatan je dio turističkih radnika sa sumnjama gledao na ulaganje sredstava u razvoj sportsko-rekre-

acijskih objekata i kadrova pri svojim hotelskim kućama. No danas je sve više turističkih naselja koji uz klasične pansione nude i sportsko-rekreativne usluge. Ove su promjene rezultat tržišne potražnje i predstavljaju sve značajniju stavku vanpansionske potrošnje.

Ponuda ovih usluga može se klasificirati u tri nivoa. Najniži oblik sportsko-rekreativne ponude je iznajmljivanje samih objekata bez učešća vlastitih specijaliziranih kadrova. To znači da gost ili grupa gostiju koristi objekte ili rekvizite po vlastitom nahođenju i na vlastitu odgovornost. Drugi, viši nivo usluge uključuje stručno vodstvo ili poduku od strane specijaliziranog kadra u sportskom centru (tenis, jedrenje, jahanje i sl.), a prema izraženim željama gostiju. Treći, najkompleksniji oblik usluga na ovom području su tzv. zdravstveno-preventivni programirani aktivni odmori uz medicinsku dijagnostiku stupnja zdravlja i adekvatne programe aktivnosti.

**NUŽNOST SPORTSKE REKREACIJE U SKLOPU
TURISTIČKOG USLUŽIVANJA**

Ekspanzija turizma doživljava najveći trend uspona u posljednja tri decenija. Osim osnovnih uvjeta za njegov razvoj, smještaja i prehrane, turizam zahtijeva dobre saobraćajnice, komunalije, urednost okoliša, servisne službe za sve vrste usluga, pa i organizirane sadržaje boravka. Od klasičnog ugostiteljskog turizma moderni suvremeni turizam postaje svakim danom sve više konglomerat različitih djelatnosti koje nalaze svoju specifičnu primjenu u turističkom privređivanju. U njega se interpoliraju specifični profili stručnjaka različitih područja od hoteličera, ekonomista, propaganista, liječnika, arhitekata, saobraćajnih stručnjaka, pa do animatora, organizatora i pedagoga »slobodnog vremena«, koji se brinu o sadržaju boravka gostiju. Industrija za usluge u turizmu raste brzim tempom, jer su i zahtjevi turista svakim danom sve veći. Razvoj turističke privrede uvjetovao je značajno povećanje kapaciteta. Iz godine u godinu raste broj ležajeva, kako u hotelima, kampovima, tako i u privatnom smještaju. Otkrivaju se nove turističke zone, povećava propaganda i po-

* Referat održan na VII internacionalnoj konferenciji »Sport za sve« u Švicarskoj od 28. 9. do 2. 10. 1981.

činje bitka za popunjenje kapaciteta ležajeva i produženje turističke sezone. Od ljetnog turizma koji traje par mjeseci nastoji se preći na cjelogodišnji turizam. Zagrijavaju se prostori, povećava komfor smještaja, grade bazeni s toplom vodom, koriste obližnje planine uz more, rijeke i jezera za zimske sportove. Znači da se u borbi za turistički primat odustaje od trke za povećanjem turističkih kapaciteta, a započinje bitka za kvalitet usluga. Kada govorimo o kvaliteti usluga tada ne mislimo samo na komfor smještaja niti prehranu, već i na ostale vrste turističkih usluga zbog kojih se sve veći dio turista odlučuje na boravak u određenom mjestu. Tu u svakom slučaju dolaze u obzir klimatski uvjeti, uređenost plaža, okoliša, objekata i samog mjesta, kulturne i historijske znamenitosti, saobraćajnice, trgovine, uslužni centri i slično. No za suvremenog čovjeka postaje sve presudnije i zadovoljenje njegovih potreba i interesa prema sadržajima boravka. Što će raditi desetak i više dana, kako će provesti vrijeme na plaži, u hotelu ili u mjestu, koje mu aktivnosti stoje na raspolaganju i na kom nivou usluga, kako će organizirati život djece, njihovu zabavu ili čuvanje? Može li stečene navike za bavljenje sportom u cilju zdravlja i odmora od profesionalnih opterećenja zadovoljiti tokom boravka u tom mjestu? Ovakva i slična pitanja postavlja sve više ljudi. Od odgovora na njih značajno ovisi izbor mjesta odmora, a time i popunjenje turističkih kapaciteta i produženje sezone. Izvan sezone taj problem postaje još akutniji. Zar nismo svjedoci ogromne migracije turista u sezoni kad dolazi do kišnih, hladnih ili vjetrovitih dana. Može li se danim šetati, posjećivati historijske ili kulturne vrijednosti mjesta i sjediti u restoranu ili u baru? Nije li to izgubljeno vrijeme, a i novac?

Baš uslijed navedenog možemo konstatirati da se sportska rekreacija kao sadržaj aktivnog odmora turista sve značajnije javlja kao novo i neophodno područje turističkog usluživanja. Ona proizlazi prvenstveno iz:

a) interesa i potreba suvremenog čovjeka za aktivnim odmorom kao efikasnim protivotporom negativnim posljedicama uvjetovanim razvojem industrijalizacije i civilizacije, što se može postići izdašnim kretanjem i adekvatnim tjelesnim opterećenjima suprotnim od profesionalnog rada,

b) potreba za razbijanjem monotonije i dokolice u vrijeme odmora, tj. kada je čovjek lišen profesionalnog rada, naročito u vrijeme kad ne postoje uvjeti za provođenje osnovne aktivnosti zbog koje je turist došao (kupanje i sunčanje),

c) ekonomskih razloga razvoja suvremenog turizma, jer su organizirane i stručno vođene usluge sportske rekreacije ekonomski opravdane s obzirom na direktnu eksploataciju (investicije, prihod, čistu dobit i vijek amortizacije), kao i indirektnih ekonomskih razloga s obzirom na mogućnosti većeg kapacitiranja objekata i produženja poslovanja izvan glavne sezone.

Ispitivanja vršena u okviru Instituta za kineziologiju Fakulteta za fizičku kulturu u Zagrebu potvrđuju navedeno. Ispitivanjem interesa i stavova turista prema aktivnom odmoru sredstvima sportske rekreacije pokazuje da 97% anketiranih korisnika takvih usluga smatra nužnim njihovo uvrštenje u sklop turističkog usluživanja, a 75% izjavljuje da su takve usluge odlučujući faktor za izbor mjesta ljetovanja. Skoro trećina gostiju poznatog turističkog centra na Jadranu — Poreču izjavljuje da ga već nekoliko godina posjećuje radi sportskih usluga. Ispitivanja motiva zbog kojih turisti koriste sportsku rekreaciju u toku boravka na odmoru također potvrđuju prethodne konstatacije, jer ih 47% izjavljuje da su željni igre i kretanja, 30% da su već stvorili navike u mjestu iz kojeg dolaze, a 11% da im takav odmor koristi zdravlju. Svega 9% turista bili su korisnici usluga radi monotonije, jer im je bilo dosadno i nisu znali kako da iskoriste slobodno vrijeme. U propagiranju i informiranju turista o ovim uslugama značajna je lokacija objekata, jer preko 40% gostiju izjavljuje da je saznalo za njihove mogućnosti korištenja vizuelnim putem, tj. prolazom uz centar, preko 25% putem informacija od prijatelja, a svega 10% putem informativne službe na recepcijama. To ukazuje na manjkavosti u radu recepcijskih službi, koje još uvijek ne smatraju da su informacije vezane uz sadržaj boravka gostiju jednako značajne kao i sve druge. U toku tri godine ispitivanja su vršena u 12 sportsko-rekreacionih centara na obali Jadrana. Navedena ispitivanja su vršena i u odnosu na ekonomske aspekte sportske rekreacije u turizmu. I oni potvrđuju prethodne tvrdnje da se ova vrsta usluga razvija sve više ne samo na bazi interesa i potreba gostiju, već i zbog njenih ekonomskih vrijednosti. To potvrđuje činjenica da je čista zarada u odnosu na ukupni promet i do 30%, kao i da se sredstvima čiste zarade mogu amortizirati uložena sredstva tokom osam do deset godina. Uz ove direktne ekonomske pokazatelje veoma su značajni i indirektni pokazatelji s obzirom na privlačenje turista u takve centre, produženje turističke sezone, pa i na mogućnosti cjelogodišnjeg poslovanja. Osim toga, uslijed sve većeg razvoja programiranog preventivnog zdravstvenog turizma, sportska rekreacija zauzima sve značajnije mjesto u suvremenoj turističkoj privredi.

SADRŽAJI I OBLICI SPORTSKE REKREACIJE U TURIZMU

Kada se govori o sadržajima sportske rekreacije tada se misli na aktivnosti koje turisti koriste kao sredstvo aktivnog odmora. Oni se u globalnoj podjeli mogu sumirati na aktivnosti:

- u vodi i na vodi
- na otkrivenim površinama (vanjska površina),
- na natkrivenim prostorima (nadstrešnice i sale)
- za djecu (tj. sadržaji koji su namijenjeni isključivo za aktivnosti djece).

Grupiranje sadržaja aktivnosti za sportsku rekreaciju uz hotelske i turističko-izletničke centre po

ovakvoj podjeli pogodno je radi postavljanja programske osnove i osiguranja lokacija.

Aktivnosti u vodi i na vodi veoma su značajne za turističke centre uz rijeke, jezera i more. Od tih sadržaja dominira skijanje na vodi, turističko jedrenje, veslanje i podvodne aktivnosti vezane uz ronjenje sa i bez opreme. U tu grupu sadržaja dolaze ativnosti za igru s loptama u plitkoj i dubokoj vodi, skakanje pomoću daske i tobogana, kao i aktivnosti za kretanje po vodi kao što su bicikli, skije za hodanje, daska za valove, čamci sa malim motorom i sl. Prostorj za aktivnosti na vodi moraju biti interpolirani u zoni kupališta, no ipak tačno definirani sa oznakama za određenu namjenu.

Aktivnosti na otkritim površinama ostvaruju se u zonama sportsko-rekreacionih centara od kojih svaka treba činiti jedinstven kompleks prema broju gostiju koji mu gravitira i prema njegovoj namjeni. Od sadržaja na takvim centrima neophodno je da se omoguće aktivnosti: malog golfa, stolnog tenisa, vožnje na pony biciklima, gađanja zračnim oružjem, kuglanja na visećoj kuglani, boćanja, igranja odbojke, badmintona, košarke ili ubacivanja lopte u koš, indijake, kriketa, malog nogometa za momčad s 3, 4 ili 5 igrača, gađanja perom »pikado« i eventualno školskim lukom i strijelom.

Uz ovakve sadržaje otvorenih površina sportsko-rekreacionih centara neophodni su i objekti za rekreaciju djece. Oni moraju činiti cjelinu i omogućavati da se aktivnost roditelja i djece odvija u

Pogodnije će biti da se gradi veći broj centara s manjim brojem površina za pojedine aktivnosti, koji će biti pristupačniji gostima pojedinih zona, nego li jedan veliki centar za udaljena turistička naselja. Pri izgradnji teniskih terena moguća su odstupanja, jer se preporuča izgradnja baterije terena u jednom kompleksu, nego li izgradnja pojedinačno lociranih objekata. To je radi pojeftinjenja izgradnje i troškova održavanja.

isto vrijeme i uz mogućnost neposredne vizuelne kontrole. Uz omogućavanje igre djece na penjalima, lju-ljačkama, klackalicama, zaprekama i sličnim napravama uobičajenim za tu dob, neophodni su pješčanici s toboganima. U praksi se pokazalo da veliki interes djece postoji prema korištenju naprava za vožnju (tricikli, romobili, automobili i gliserj na baterije i koturaljke), koje omogućavaju i značajan finansijski efekat prilikom eksploatacije.

Natkriveni prostori za sportsku rekreaciju postaju neophodni u toku lošeg vremenskog razdoblja, naročito u pred i postsezoni, kao i za razvoj zimskog turizma. Oni su u to vrijeme nužnost kojom se značajno kompenziraju nemogućnosti kretanja i upoznavanja obližnjeg područja i provođenje osnovne aktivnosti zbog koje su gosti došli (kupanje i sunčanje). Među sadržajima za aktivnosti u natkritim prostorima dominira kuglanje — bowling sa automatiziranim uređajima. No uz to su pogodne aktivnosti kao: stolni tenis, mali bowling, gađanje zračnim oružjem i pika-

dom, kuglanje na visećim kuglanama, pa i igre s aparatima uz potrebu angažiranja preciznosti i brzine reagiranja. Jasno je da za razvoj zimskog turizma, tj. cjelogodišnjeg poslovanja hotelsko-turističkih objekata, uz navedene sadržaje moraju postojati zimski bazeni i adekvatni prostori uz njih. Oni su neophodni ako se želi postići oporavak kronično zamorenog organizma u cilju podizanja stupnja zdravlja i sprečavanja radne invalidnosti, te podizanja radnog učinka. Aktivan odmor u takvoj funkciji traži odgovarajući centar za funkcionalnu dijagnostiku, kao i uvjete za primjenu adekvatne kineziološke rekreacije (spremu i prostore za vježbanje), te tretmane fiziofilakse, kao faktora prevencije. Nadalje uz to su potrebni prostori za društveno-zabavni život i razonodu gostiju, koja postaje osnova za uspješno poslovanje cijele godine. Tu se podrazumijevaju sale za šah, biljar, igre na automatima, prostor za razonodu djece uz već postojeće i najčešće izgrađene sale za TV, ples, igre na sreću i noćne programe.

Kada govorimo o oblicima aktivnosti sportske rekreacije u turizmu tada ih možemo sistematizirati na:

- a) poduke početnika u savladavnju tehnike i taktike nekog sadržaja (plivanja, tenisa, jahanja, skijanja na vodi i sl.),
- b) poduka u cilju usavršavanja osnovnog znanja, individualni rad sa pojedincima što se naziva sparingovanje,
- c) organizirane aktivnosti putem satova za rekreativno vježbanje grupa različitog spola ili dobi uz vodstvo stručne osobe,
- d) rekreativna natjecanja između različitih grupa ili pojedinaca prema dobi, spolu, smještaju u hotelu, državljanstvu i sl.,
- e) slobodne aktivnosti grupa ili pojedinaca kojima centar iznajmljuje objekte i opremu.

Analizom dosadašnjeg rada na primjeni navedenih oblika aktivnosti možemo konstatirati da su poduka početnika i slobodne aktivnosti dominirale. Razlog je u tome, što su takvi oblici rada u punoj sezoni popunjavali kapacitete sportsko-rekreacionih objekata i od stručnjaka opterećenih drugim tehničko-administrativnim poslovima zahtjevali najmanju angažiranost. Rad stručnjaka izvan sezone mora biti baziran na primjeni ostalih oblika rada. On mora biti odraz uspješnog animiranja gostiju uspostavljanjem prisnog kontakta i pružanjem stručnih informacija, te sudjelovanjem u realizaciji programa rada.

KADROVI ZA POTREBE SPORTSKO-REKREATIVNOG USLUŽIVANJA U TURIZMU

U provođenju sportske rekreacije kao novog i sve značajnijeg područja turističkog usluživanja presudnu ulogu imaju same turističko-ugostiteljske organizacije i stručni kadrovi osposobljeni za ovaj rad.

Značajan i presudni faktor čini stručni kadar u ovom sektoru turističkog usluživanja. Od nivoa stručnosti i specifičnog obrazovanja potrebnog ovom profilu kadrova ovisi uspjeh poslovanja. Poznavanje

stranih jezika, ekonomike i organizacije turizma, kineziološke rekreacije u turizmu, kao i praktičnih disciplina (tenisa, skijanja na vodi, jedrenja, podvodnog ronjenja, jahanja i brojnih drugih aktivnosti) presudno je za uspješno obavljanje posla. Baš uslijed toga opći profil pedagoga fizičkog odgoja (nastavnika ili profesora) ne može zadovoljiti u radu na ovim zadacima. Uz stručnjake kineziološke rekreacije u turizmu ovo područje usluživanja otvara mogućnosti zapošljavanja i drugim profilima kadrova kao: kineziterapeutima u zdravstvenom turizmu, administrativno-tehničkom osoblju i različitim profilima kadrova na uređenju i održavanju objekata i opreme u centrima za sportsku rekreaciju. Osim stalnog profesionalnog kadra za ovo područje usluživanja praksa ukazuje na mogućnosti zapošljavanja brojnih stručnjaka u vrijeme sezone. To su učitelji tenisa, jahanja, skijanja na vodi ili na snijegu u zimskim centrima, jedrenja i sličnih aktivnosti. Ovaj kadar se može regrutirati iz redova učitelja ili trenera navedenih sportova, kao i osposobljavati dodatnom edukacijom pedagoga fizičkog odgoja, koji rade na školama, a u turističkoj sezoni mogu raditi na ovim stručnim poslovima.

Velike mogućnosti uklapanja sportske rekreacije postoje i unutar turističkih putničkih agencija. Organizirani izleti, vikendi i turistička putovanja mogu biti vezani uz sportsku rekreaciju kao sadržaj takvih turističkih akcija. Dok su putovanja brojnih agencija u našoj zemlji vezana isključivo uz posjet i upoznavanje pojedinih zemalja i gradova, tj. njihovih kulturnih, povijesnih, privrednih, prirodnih i drugih znamenitosti, gotovo i ne postoje putovanja vezana uz sadržaje aktivnog odmora kao: vikend u »Plavu lagunu« sa skijanjem na vodi i sličnim sadržajima, jedrenje na Blatnom ili Mazurskim jezerima, splavačenje niz Drinu, kajakom uz Kupu, skijaškim žičarama Slovenije ili Austrije i slične aktivnosti. Ako se sport i uklapa u njihove programe izleta, tada je to najčešće vezano uz posmatranje većih sportskih priredbi.

PROGRAMIRANJE IZGRADNJE MATERIJALNE BAZE ZA SPORTSKU REKREACIJU U TURIZMU

Izgradnja materijalne baze za sportsku rekreaciju u turizmu mora polaziti od toga da ona čini sastavni dio investicionog programa svakog objekata koji treba služiti za odmor gostiju. Sadržaji aktivnosti koji se uklapaju u program izgradnje i idejna rješenja ovisni su od:

- broja i strukture gostiju
- dužine trajanja usluga (sezonske ili cjelogodišnje)
- mogućnosti prostora s obzirom na lokaciju.

Neosporno je broj gostiju jedan od značajnih faktora za programiranje materijalne baze. Od njega ovisi vrsta i broj objekata za pojedine sadržaje. Prema već navedenim ispitivanjima Instituta za kineziologiju Fakulteta za fizičku kulturu u Zagrebu, kapaciteti objekata za sportsku rekreaciju turista trebali

bi omogućiti aktivan odmor prema sadašnjem stupnju stvorenih navika za približno 10% turista. To znači da, ukoliko smještajni kapaciteti dosežu iznos od 3000 gostiju, tada bi objekti za sportsku rekreaciju trebali omogućavati minimum prostora za 300 aktivnih učesnika. To znači da je približno svakih deset gost potencijalni korisnik navedenih usluga. Taj pokazatelj je u »Plavoj laguni« Poreč daleko povoljniji (od deset gostiju tri su korisnici ovih usluga). Vrste sadržaja ovisiti će od strukture gostiju prema državljanstvu, dobi i spolu, pa i prema socijalnom statusu.

U projektiranju objekata za sportsku rekreaciju turista značajnu ulogu igra izbor lokacije i raspored objekata u sastavu sportsko-rekreationog centra. Lokacija objekata zahtijeva prostore na dohvat turistima, tj. gdje se oni u toku dana najčešće sakupljaju. To su prostori uz plaže ili centralne restorane.

Uređenost objekata i postavljanje rasvjete za mogućnost igranja u noći značajno utječu na ekonomičnost poslovanja. Navedenim ispitivanjima utvrđeno je da je frekvencija posjeta centara tokom 2 sata pod rasvjetom ravna frekvenciji posjeta u toku cijelog priepodneva. Ona značajno premašuje najveću frekvenciju u toku jednog sata iz bilo kojeg dijela dana. Frekvencija od 20 do 21 sat iznosila je 2.333 osobe u centrima s rasvjetom, a od 17 do 18 sati, što se smatra najbolje vrijeme za rad centra, bilo je 2.150 gostiju prema podacima navedenih ispitivanja na Jadranu.

Uspješno ekonomsko poslovanje centra ovisno je i od rasporeda objekata unutar pojedine lokacije. Za brojne sadržaje pogodan je pošumljen teren s rijetkim i visokim stablima. Na takvim lokacijama moguća je izgradnja malog golfa, visećih kuglana, streljana za zračno oružje, nadstrešnica za stolni tenis, gađanje perima (pikado), igrališta za krocket i sličnih sadržaja koji ne traže velike površine. Raspored objekata u centru treba postaviti tako da se smanji broj zaposlenih osoba u centru. Radi toga je potrebno locirati spremište i blagajnu neposredno uz objekte na kojima aktivnost turista ne uvjetuje posebnu stručnu poduku. U tom će slučaju jedna osoba koja izdaje karte i rekvizite, te prima novac, moći ujedno vršiti i funkciju nadzora nad nekoliko sadržaja aktivnosti.

OSNOVNA NAČELA PROGRAMIRANIH AKTIVNIH ODMORA

Već smo naveli da su brojna istraživanja u svijetu i kod nas dokazala nezamjenjiv povoljan učinak tjelesne aktivnosti na ljudski organizam. Korištenje različitih oblika tjelesnog vježbanja ima i različito djelovanje na povećanje otpornosti organizma. Istraživanja s ovog područja koje je posljednjih godina proveo Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu pokazala su da se u našim turističkim centrima sa znatnim uspjehom može koristiti blagotvorni utjecaj sportsko-rekreacijskih i fizioprofilaktičkih stimu-

lusa. Specifičnost takvih odmora sastoji se u tome, da ih korisnici provode u centrima kadrovski i materijalno opremljenim za pružanje usluga programiranog aktivnog odmora. Programi se provode pod nadzorom i vodstvom specijaliziranih medicinskih i kinezioloških kadrova, koji na završetku boravka utvrđuju efekte takvog odmora.

Na nekoliko tisuća korisnika koji su do sada koristili mogućnosti koje im pružaju centri s programiranim aktivnim odmorima mogle su se već nakon 10 dana utvrditi znatne pozitivne promjene vezane uz njihov funkcionalni status u smislu povećanja sposobnosti srčano-žilnog, dišnog i lokomotornog sistema. Njihovo je psihičko zadovoljstvo gotovo bez iznimke rezultiralo izražavanjem poboljšanja raspoloženja i željom za ponovnim dolaskom na takav odmor.

Preventivni zdravstveni turizam dobiva, naime, u suvremenim uvjetima života i rada sve veći značaj s obzirom na potrebe smanjenja negativnih posljedica industrijalizacije i urbanizacije. On čini dio zdravstvenog turizma koji ima dugu tradiciju kao liječilišni turizam u okviru kojeg se prirodni faktori i terapijske procedure primjenjuju u cilju ozdravljenja ili medicinske rehabilitacije.

Za razliku od kurativnog zdravstvenog turizma preventivni se temelji na ponudi prirodnih faktora, koji su osnova turizma uopće, u cilju unapređenja zdravlja, kao i stimulusa uvjetovanih kretanjem, tj. sadržajem sportske (kineziološke) rekreacije. Tu se vrijednosti efekata na podizanju stupnja zdravlja pod utjecajem prirodnih faktora (sunca, zraka i vode) značajno unapređuju i ubrzavaju primjenom adekvatnih stimulusa sadržajima sportske rekreacije. Oni su osnova kojom se u relativno kratkom razdoblju (cca 10 dana) mogu postići pozitivne značajne promjene u nekim funkcionalnim sposobnostima osnovnih organskih sistema koji su u značajnoj korelaciji s općom radnom sposobnošću.

Osnovnu bazu klijentele za ovaj oblik selektivnog turizma čini veći dio populacije zaposlenih osoba, ili uopće građana srednje i starije dobi. To su osobe kod kojih se manifestiraju negativne posljedice suvremenog načina života i rada (kronični umor, teškoće vezane uz poremetnje odnosno smanjenje funkcija organskih sistema, drugim riječima, osobe sa smanjenim stupnjem zdravlja).

U strukturi stanovništva to su još uvijek zdrave osobe, jer rade, jer im nije dijagnosticirano patološko stanje i nije propisan medicinski tretman.

Navedene činjenice ukazuju da se može očekivati značajnija akcija društva u cjelini za poduzimanjem efikasnijih mjera za zaštitu i unapređenje zdravlja. To daje veće perspektive za brži razvoj preventivnog zdravstvenog turizma. Upravo rapidno rastu potrebe radnih organizacija, pa i materijalna osnova za stimuliranje radnih ljudi da koriste godišnje odmore u dva ciklusa, od kojih bi jedan trebao biti programirani aktivni odmor uz minimum trajanja od 10

dana.

Suvremeni stav i potreba organiziranog korištenja slobodnog vremena u funkciji restitucije radom narušene psihosomatske ravnoteže organizma ističe nedvojbene prednosti svih aktivnih odmora, a posebno onih programiranih nad pasivnim. Srž programiranih aktivnih odmora bazira se na aktualnom zdravstvenom i funkcionalnom statusu i adekvatno odabranim i primijenjenim kineziološkim stimulusima. Turistički kompleksi predstavljaju idealnu osnovu za provođenje odgovarajućih sadržaja odmora ponudom svojih smještajnih i sportsko-rekreacionih, materijalnih i kadrovskih kapaciteta

U tu svrhu neophodne su dakako izvjesne investicije i u objekte i kadrove. Posljednjih nekoliko godina formirano je u Jugoslaviji više primorskih i kontinentalnih centara za programirani aktivni odmor, a njihova iskustva i podaci pružaju dokaze o punoj društvenoj i ekonomskoj opravdanosti.

ZAKLJUČAK

Referat sumira znanstveno-istraživačke radove vezane uz problematiku uklapanja sportsko-rekreativnih sadržaja kao sastavnog dijela turističke ponude. On ukazuje na direktnu i indirektnu ekonomsku vrijednost takvih sadržaja, ukoliko su pri izgradnji i eksploataciji zastupljeni određeni preduvjeti. Nadalje, referat ukazuje na problematiku primjene sadržaja i oblika rada u turističkoj ponudi, kao i na ulogu, funkciju i organizaciju rada u turističkim sportsko-rekreacionim centrima. Posebno su obrađeni profili kadrova za ovu vrstu usluga, kao i kriteriji za programiranje izgradnje materijalno-sportske rekreacije u turizmu.

U drugom dijelu referata iznose se osnovne postavke programiranih aktivnih odmora, njihova kategorizacija i rezultati istraživanja vezani uz efekte oporavka u odnosu na neke pokazatelje psihosomatskog statusa čovjeka.

THE ECONOMIC AND HEALTH VALUES OF SPORT RECREATION IN TOURISM

The essay sums up the scientific studies related to the problems of inclusion of sport and recreational contents as part of the tourist enterprise. It points out the direct and indirect economic value of such contents given certain preconditions in their exploitation. Furthermore, the essay points out the problems in application of contents and working modes in tourism as well as the role, function and organization of work in tourist sport and recreational centres.

Personell profiles for these services as well as the programming criteria for creation of sport and recreation in tourism are separately studied.

The second part of the essay contains some basic elements for programming of active vacations, their categorization and the results of studies on the effect of recreation in relation to some indicators of the psychosomatic status of man.

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И ЗДРАВООХРАНИТЕЛЬНЫЕ ЦЕННОСТИ СПОРТИВНОЙ РЕКРЕАЦИИ В ТУРИЗМЕ

В настоящей работе подводятся итоги тех научно-исследовательских усилий, которые связаны с вопросами включения спортивно-рекреационных элементов в ассортимент туристических услуг. Указывается на непосредственную и посредственную ценность таких содержаний рекреации, которые основаны на определенных предпосылках, которые, в свою очередь, соблюдаются уже в течение строительства объектов, а также в течение их использования. Далее, в статье указывается на вопросы применения содержаний и форм работы в туризме, а также на роль, функцию и организацию работы в туристических спортивно-рекреационных центрах. В частности рассматриваются профили кадров необходимых для работы такого вида, а также критерии программирования материальной основы спортивной рекреации в туризме.

Во второй части статьи приводятся основные принципы программирования активного отдыха, его категоризация и результаты исследования эффективности восстановления здоровья, зависящей от некоторых изменений психосоциального статуса человека.